

Форми селянського одягу у селах навколо Конотопа були традиційними, які існували у нашому краї аж до другої світової війни, з незначними змінами осучаснення. У жінок, як і в чоловіків, універсальним для всіх верств тогочасного суспільства щоденним одягом була сорочка. А білий колір українських сорочок – це найстарша й найхарактеристична їх особливість. Другою особливістю української жіночої сорочки є вишивка. Біла довга сорочка з конопляного чи льонового домотканого полотна з вишивкою рукавів, уставок та подолу – червоною, чорною чи то білою заполоччю; святкова плахта та буденна спідниця – крій різний у всіх цих регіональних групах; запаска та корсетка з вусами; юпка та кожушанка, переважно чорні шкіряні жіночі чобітки. Головний жіночий убір у жінок, обов'язково очіпок та хустки вовняні «писані», тобто смуги односторонні та картаті, одноколірні. До дев'ятнадцятого століття на Чернігівщині, як відомо, жінки носили білі «зав'язки» з китицями на вужчих кінцях і пов'язували поверх очіпка. Жіночою прикрасою було і коралове намисто, яке в народі і до цього часу називається «добрим», і придбати його могли тільки жінки із заможніших родин, бо було недешево. Це були ті часи, коли ще не тільки побут, а й одяг міщан не відрізнявся від одягу селян. Чоловічий одяг також був домашнього виробництва – взимку суконні штани, влітку – полотняні та сорочка з конопляного волокна, а святкова – з льону, свитка із домашнього сукна, кожух овечий, зимова шапка смушева та солом'яний бриль влітку, чорні шкіряні чоботи.

ІВАН ВИГОВСЬКИЙ. ВІХИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ

Несвідоміна Н.В., м. н. с. Конотопського краєзнавчого музею ім. Лазаревського О.

Сподвижник Богдана Хмельницького, який володів гетьманською булавою лише 2 роки (1657 – 1659), але зумів утвердити державний суверенітет України, щирий патріот, який за оцінками істориків був одним з найвизначніших українських діячів XVII століття, політик, воєначальник. Він повстав проти лицемірства Московії, відстоював державну незалежність Української держави. Діючи вже як гетьман, у надзвичайно тяжких умовах, він за всієї своєї енергії, досвіду й таланту, не зміг, як Богдан Хмельницький, забезпечити підтримку обраного курсу широкими масами і не втримав державного керма у своїх руках. Допущені ним прорахунки та помилки і визначили

трагічність його загибелі та не завжди справедливі оцінки сучасників і нащадків.

Походив із старовинного роду української православної шляхти, яка оселилась у Вигові Овруцького повіту Київського воєводства. Вважається, що то було відгалуженням роду Лучичів, і тому цей рід називали Лучичі – Виговські. В королівському універсалі Виговському на Барське староство польський король Ян-Казимир пов'язує його родовід із знаменитими князями Глинськими. Найвизначніший представник останнього був Михайло Глинський (1534) – видатний державний діяч Великого князівства Литовського, який перебував на службі німецького імператора Максиміліана, Альбрехта Саксонського та ін., був правою рукою великого князя литовського Олександра, а по смерті того підняв значне повстання української та білоруської православної шляхти проти польсько-литовської католицької реакції. Зазнавши поразки, Михайло Глинський емігрував до Московії, де також вів активну політичну діяльність. Його племінниця Олена стала дружиною великого князя московського Василя III і матір'ю першого московського царя Івана IV. На думку деяких дослідників Виговські беруть початок від Болсуна (Чорногуба) або Коркошка – вихідців з орди, що потрапили в Україну в часи Володимира Ольгердовича або великого князя литовського Вітовта (кінець XIV – пер. пол. XVст.) і започаткували гілки Болсуновських, Даниловичів – Виговських, Лучичів – Виговських та ін.

Про молоді роки майбутнього гетьмана майже нічого не відомо. Він здобув добру освіту, ймовірно у Києво – Братському колегіумі, чудово володів, окрім рідної української мови, ще й церковно – слов'янською, польською, латинською, непогано знав російську, був прекрасним каліграфом. Самійло Величко свідчить, що Виговський був «вивчений вільним наукам, славився за дотепного і вправного в писарських справах». Пізніше виступив, як покровитель Києво – Братського колегіуму. Майбутній гетьман був членом Луцького братства, яке в боротьбі проти Речі Посполитої відстоювало права української мови й православної релігії. Свою військову кар'єру Виговський розпочав у кварцяному війську «товаришем», тобто рядовим шляхтичем – професійним вояком. В роки панування короля Владислава IV Виговський відзначався у боротьбі проти «неприятеля святого Хреста Господня», тобто у боротьбі проти турецько – татарсько – ногайської агресії. В 30-х роках XVII ст. він служив у Луцькому городському суді, в 1635 став намісником Луцького староства, пізніше – писарем при Яцеку Шемберку, комісарові Речі Посполитої над військом Запорозьким. Очевидно, тоді ж Виговський увійшов у тісні

контакти з Богданом Хмельницьким – тодішнім генеральним писарем Війська Запорозького. На поч. 30 –х років XVII ст. бере свій перший шлюб, про який майже нічого невідомо. Деякі джерела говорять, що це була княжна Солемирецька. Другий шлюб Виговський взяв в 1656 з Оленою Стеткевич, дочкою українсько – білоруського православного шляхтича, новогрудського каштеляна Богдана Стеткевича – одного з покровителів Києво – Могилянського колегіуму, фундатора Кутейнського православного монастиря. Через тестя Виговський увійшов у родинні зв'язки з багатьма відомими українськими та білоруськими шляхетськими родами. Коли почалась Національно – визвольна війна, Іван опинився у війську великого гетьмана коронного Миколи Потоцького, брав участь у битві під Жовтими Водами. Його пораненого забрали в полон татари. Бранця врятував Богдан Хмельницький, Виговський дав гетьману присягу вірно служити. Перейшовши на бік повстанців, він став служити особистим писарем гетьмана. З 1649 І. Виговський стає одноосібним генеральним писарем та найдовіренішим порадиником гетьмана Богдана Хмельницького. За словами І.Крип'якевича, Виговський «...організував державну канцелярію, яка прийняла все діловодство як у внутрішньому правлінні, так і в закордонних справах...».

Після Чигиринської ради І. Виговський надіслав кримському хану, польському і шведському королям про своє обрання гетьманом з пропозицією добросусідських відносин. У жовтні 1657 уклав союз зі Швецією, підготовлений ще за Хмельницького. Відновив союз з Кримом, зірваний після відновлення зв'язків України з Московщиною. Нав'язано також переговори з Польщею, наразі обидві сторони відділились нейтральною смугою, що проходила між Случем і Горинню. Виговський не хотів поривати контактів з Москвою, але замість дотеперішньої васальної залежності прагнув союзу рівного з рівним.

16 вересня 1658 в м. Гадяч було укладено договір, на підставі якого Україна входила в союз із Польщею та Литвою. Частина України (Чернігівщина, Полтавщина, Київщина, частина Волині і Поділля) вступила в унію як окрема держава – Велике князівство Руське – з власним урядом, гетьманом, міністром, фінансами, власним військом (40 тис. осіб). Але Гадяцький трактат, у якому яскраво виявився політичний і культурний рівень української інтелігенції др. пол. XVII ст., не подобався ані Москві, ані еліті, яка претендувала на булаву, ані козацькій черні. Ідея нової спілки з Польщею підірвала авторитет І. Виговського.

Битва під Конотопом, здавалося б, могла вирішити війну на користь України. Але Виговський не зміг скористатися зі своєї перемоги.

У березні 1664 року в Корсуні колишнього гетьмана було схоплено і без суду та слідства, не зважаючи на статус сенатора, розстріляно.

ВИБОРИ ГЕТЬМАНА САМОЙЛОВИЧА

Лисий І., кореспондент газети «Конотопський край»

У багатому на події XVII ст. неможливо оминати увагою вибори гетьмана Івана Самойловича. Вони відбулися у 1672 р. в Козацькій Діброві, на території сучасного села Козацьке Конотопського району.

Попередник Самойловича Дем'ян Многогрішний походив із бідних козаків, був простою малоосвіченою людиною. За походження, а також за те, що гетьман відверто висловлював своє негативне ставлення до московської політики в Україні, його дуже не любила старшина. Вночі 13 березня 1672 р. група старшин заарештувала Многогрішного. Його звинуватили у зраді й намірах перейти під владу Туреччини. Після тортур гетьмана разом із сім'єю та найближчими соратниками було вислано до Сибіру. Шлях опального гетьмана пролягав через Конотоп, звідки його повезли в Путивль і далі в столицю [2;50].

3 травня до Москви приїхав чернігівський полковник Іван Лисенко й привіз грамоту, у якій сповіщалось, що старшина хоче вибрати нового гетьмана. У грамоті також було прохання, щоб гетьманові остаточно було заборонено зноситися з чужоземними державами, щоб майбутній гетьман не смів карати козаків і селян інакше, як за присудом військового суду, щоб на раді, де мали обирати гетьмана, не було козацької черні і щоб цар надіслав війська для охорони порядку на виборах [4;85]. Цар відповів грамотою, у якій “склонял малороссіян к должному послушанию и верноподданству” [1;138], а потім направив у Конотоп делегацію для виборів нового гетьмана. До її складу входили: боярин, воєвода і намісник білгородський, князь Г.Г.Ромодановський, думний дворянин і намісник мединський І. І. Ржевський, а також дяк А. Ташликов. Серед дослідників немає єдиної думки щодо вибору місця ради. Український історик Д.Дорошенко